

Het aktivistische schepenkollege van Gent

Daniël VANACKER

Tijdens de tweede helft van 1917 begonnen de activisten zich steeds beter te realiseren dat ze Vlaanderen niet konden vervlaamsen, zonder de politieke machtsstructuren in handen te krijgen. Vandaar dat de pleidooien voor de erkenning van de Raad van Vlaanderen als Vlaams parlement, de vervanging van de provincieraden door Vlaamse gouvraden en de verovering van de stadhuisen steeds talrijker werden. Alleen voor het stadsbestuur van Gent gaven de Duitsers toe: de burgemeester werd afgezet en door een Duits ambtenaar vervangen, de vrijgekomen schepenzetels werden aan radikale activisten toevertrouwd. In dit artikel willen we de voorbereiding en de uitvoering van die „stadsgreep” rekonstrueren.

Omdat we nog niet de gelegenheid hadden, Duitse archieven te bezoeken, blijft hier de vraag onbesproken welke motieven het optreden van diverse Duitse instanties verklaren. We vermoeden dat die verband houden met de toenemende tegenstelling tussen de Duitse regering, die de vredesonderhandelingen niet wou hypotekeren door zich over de toekomst van België uit te spreken, de *Zivilverwaltung* in Brussel, die vreesde dat de *Flamenpolitik* zou mislukken indien de activisten geen konkretere resultaten zagen, en de legerleiding, die vooral aan het propagandistische effect bij het Belgische leger dacht¹.

De activisten wilden eerst en vooral op het stadhuis van Brussel meester worden, omdat precies in Brussel hun pogingen om het volksonderwijs te vervlaamsen op officieel verzet strandden. Dat blijkt b.v. uit de zitting van de Raad van Vlaanderen van 11 september 1917, waarop Richard De Cneudt, aangesteld tot bijzonder inspekteur voor het onderwijs te Brussel, over de taaltoestanden in de Brusselse scholen verslag uitbracht. Om Brussel hoofdstad van Vlaanderen te maken, moest men de stad helemaal vervlaamsen, betoogde hij. Daarop besliste de Raad minstens twee aktivistische schepenen te eisen.

Maar zowel de activisten als de Duitsers vreesden dat dergelijke machtsgreep tot een staking van de gemeentelijke diensten zou leiden, en wilden daarom eerst middelen zoeken, om zo'n reaktie te voorkomen of te verhelpen, b.v. door een repressief optreden, door de benoeming van een Duits burgemeester of door de rekrutering van nieuwe ambtenaren onder de Vlaamse krijgsgevan-

1. F. WENDE, *Die belgische Frage in der deutschen Politik des Ersten Weltkrieges*, Hamburg 1969, pp. 168-183

genen. Zo bleef de zaak aanslepen : „Le Conseil de Flandre ne prend aucune décision et se perd en discussions”².

De discussie van 11 september inspireerde ook de Oostvlaamse gouvraad. Enkele dagen later stelde Willem De Vreese daar voor, een geheime kommissie op te richten voor de vervlaamsing van de (Gentse) gemeenteraad. Of die kommissie er kwam en eventueel iets uitrichtte, weten we niet. Het onderwerp kwam opnieuw ter sprake na de uitroeping van de politieke zelfstandigheid van Vlaanderen door de Raad van Vlaanderen op 22 december 1917³.

De blijde boodschap

Van de Duitse bezetter kregen de activisten het verbod, die beslissing te publiceren, zolang Berlijn het licht niet op groen gezet had. Maar reeds de volgende dag deed Jan Wannyn, de Gentse propagandaleider, op een meeting in Gent mee dat de Raad van Vlaanderen „eerstdaags” de politieke scheiding van België zou uitroepen ; zijn mededeling werd op „stormachtig applaus” onthaald. Op die vredesmeeting zou 300 man aanwezig geweest zijn. In dezelfde periode verschenen in de arbeiderswijken talrijke opschriften met de leuze „Weg met de Vlaminganten”⁴.

Voor zaterdag 29 december kondigde de Gentse activistische pers een „historische zitting” aan waarop een lid van de Raad de „lang verwachte blijde boodschap” zou afkondigen. Die avond maakte Wannyn bekend dat Vlaanderen zich van België zou losmaken en zich tot een aparte staat zou uitroepen waarvan de definitieve vorm door een konstituante bepaald zou worden⁵.

Begin 1918 besliste de Oostvlaamse gouvraad dat de Raad van Vlaanderen naar de afzetting van de goeverneurs en burgemeesters moest streven, om die door Vlaams-nationalisten te vervangen. Verder moesten zowel de provincie- als de gemeenteraden ontbonden en door activisten vervangen worden. Nu Vlaanderen een parlement en een regering had, dus een soevereine staat was, moesten de activisten zich van de gemeentelijke administraties meester maken en ver-

2. *Les Archives du Conseil de Flandre* (verder ACF), Brussel 1928, pp. 23-27, 96-98 en vooral 297-303 ; citaat p. 300.

3. ACF pp. 224-225.

4. *Nieuwe Gentsche Courant* (verder NGC) 25.12.17 ; aanvullende details (d.d. 23.12.17) komen uit een bijzonder interessant dagboek van J. Nève, advocaat en bankbeheerder, dat in het Gentse stadsarchief bewaard wordt (SAG XXI-6 ; verder vermeld als NEVE, gevolgd door de datum van de notitie).

5. NGC 28.12.17. In het kranteverslag van de meeting staat echter niets te lezen over de verklaring van Wannyn (NGC 01.01.18) ; die vonden we bij NEVE (30.12.17). Wel bracht de NGC als „Blijde boodschap” dat het Nationaal Voedingskomitee binnenkort een nieuwe lading kaas verwachtte (NGC 30.12.17). Dit lijkt ons een grapje voor de insiders.

volgens een leger op de been brengen, om hun instellingen te verdedigen, luidde de konklusie van de gouwraad op 6 januari 1918⁶.

De gouwraad vond gehoor bij dr. Friedrich Ecker, voorzitter van de *Zivilverwaltung* in Gent, die reeds begin januari aan Schaible, de *Verwaltungschef* voor Vlaanderen, de eerste voorstellen overmaakte om het Gentse schepenkollege af te zetten. Schaible had daar geen bezwaar tegen, zodat Ecker burgemeester Marx van Düsseldorf verzocht, enkele Duitse ambtenaren voor te stellen die in Gent als kommissaris aangesteld konden worden⁷.

Het nieuws over de zelfstandigheid van Vlaanderen werd pas op 19 januari officieel bekend gemaakt. Op 26 januari werd het op alle muren van de stad geafficheerd, in zwarte letters op wit papier, de kleuren van de officiële mededelingen. Op 27 januari werd in het *Nieuw Cirkus* een grote activistische meeting gehouden, waarna een stoet naar de Vrijdagmarkt trok, om onder de geheven arm van Jakob Van Artevelde de eed van trouw aan Vlaanderen te zweren. Volgens de activistische verslagen stapte er 6 à 7.000 man mee in de stoet. Een toeschouwer schatte de stoet op 1.200 à 1.300 man; hij zag vooral studenten, kleine meisjes en vrouwen; hij telde geen honderd man ouder dan 35 jaar. De stoet werd geopend door een kordon Duitse soldaten, daarna volgden een Vlaamse vlag en een bord „Heil aan de Staat van Vlaanderen”, verder vijf of zes Vlaamse maatschappijen en tenslotte een muziekkorps. De menigte keek zwijgend naar de stoet, omdat er een aanzienlijke Duitse politiemacht op de been was. Het podium op de Vrijdagmarkt was gesaboteerd, zodat een vlaggedrager erdoor zakte, zwaar gewond werd en afgevoerd moest worden. Het Nederlandse activistische weekblad *De Toorts* telde in de stoet 12.000 man en reduceerde de sabotage tot een losliggend plankje⁸.

De volgende dag keurde de Gentse gemeenteraad unaniem een motie goed tegen de Raad van Vlaanderen en de uitroeping van Vlaanderens zelfstandigheid, met een venijnige verwijzing naar de *Kölnische Zeitung* als bron. Het initiatief ging uit van burgemeester Braun en diens rechterhand, schepen De Weert.

6. ACF pp. 225-226.

7. Een gedetailleerd verslag over de „stadsgreep” in Gent verscheen op 23 en 30 maart 1919 in *De Eenheid*, een „weekblad voor praktische Vlamingen” (d.i. Vlamingen die ook Frans wilden leren). Gretig vertaalde *La Flandre Libérale* (01 en 14.04.19) beide artikels. Het beloofde vervolg bleef jammer genoeg uit. Dat verslag was vermoedelijk gebaseerd op een bundel die door Victor Fris gevonden werd (dagboek P. Fredericq 08.03.19, BRUG hs. 3704) en aan het stadsarchief bezorgd werd (en waar bv. AVANTI in *Een Terugblik*, Gent 1935, III:95 naar verwijst), maar die nu spoorloos is. *De Eenheid* gaf alle citaten in het Nederlands.

Reeds van in het begin van de oorlog had Dr. Ecker goede relaties met de radikale activisten. Al in november 1914 volgde hij lessen Nederlands bij Antoon Thiry. „Zoo krijgen we dien onder onzen invloed; dagelijks een lepelkje”, schreef deze aan zijn vriend Domela jr. (L. BUNING, *Notities betreffende Hermann Felix Wirth*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen* 1974, kol. 147).

8. NGC 29.01.18; NEVE 20, 26 en 27.01.18; *De Toorts* 02.03.18.

Braun zou eerst, doch tevergeefs, de parlementsleden uit de provincie Oost-Vlaanderen aangesproken hebben. De Weert maakte het ontwerp van de tekst, die op 17 januari door het schepenkollege principieel aangenomen werd — dus vóór het artikel in de *Kölnische Zeitung* en vóór de activistische betoging. Hij ging vervolgens de katolieke fractie polsen, die niet in het schepenkollege vertegenwoordigd was. Op 25 januari besliste het kollege de „commissie van het Betwistbare” te raadplegen over de vraag of de gemeenteraad geen protest moest laten horen tegen „een comiteit dat zich Raad van Vlaanderen betitelt [sic] en aanspraak maakt op een zeker gezag in zake van bestuur”. Na het fiat van de commissie werd de tekst onmiddellijk naar Antwerpen en Brussel gebracht en aan het *Comité National* meegedeeld. Reeds op 26 januari bezorgde schepenen Coppieters de tekst aan de Nederlandse korrespondent van de *NRC*. Op de gemeenteraadszitting van 28 januari werd het punt bij spoedprocedure aan de agenda toegevoegd (omdat de Duitsers vooraf inzage van de agenda hadden?). Tijdens de discussie werden nog enkele wijzigingen aan de tekst aangebracht. Het resultaat werd door alle raadsleden ondertekend⁹.

De motie van de Gentse gemeenteraad, op honderden exemplaren vermenigvuldigd, vond een enorme weerklank in binnen- en buitenland. Het Gentse voorbeeld werd snel door andere gemeenteraden nagevolgd. Ook de Gentse bisschop, het bestuur van de Vlaamse Akademie, de Gentse parlementsleden, het Davidsfonds e.a. verspreidden moties tegen de Raad van Vlaanderen. Verder kwam er in Gent protest van de tuchtraad van de Orde der Advokaten, de rechtbank van Eerste Aanleg, de rechtbank van Koophandel, het Hof van Beroep en ere-prokureur-generaal Napoleon De Pauw. „Après cela il sera difficile au Raad van Vlaanderen d'affirmer qu'il est l'organe de l'immense majorité du peuple flamand”, meende een goedingelicht waarnemer. Alle protesteerdere werden op 15 februari door de Belgische regering in Le Havre gefeliciteerd. Op hun meetings probeerden de activisten uiteraard de wettelijkheid en representativiteit van de moties te betwisten¹⁰.

Als we de Gentse oorlogsroman *De hel, dagboek eener menigte*, van J. De Graeve, journalist bij *Vooruit*, mogen geloven, reageerde ook „het volk” erg negatief: „nu de bombastisch en theatraal herhaalde uitroeping als cynisch gekrijsch klonk midden eene nieuwe helse periode van beestige menschenjacht door de militaire politie voor de dwangarbeiderskoloniën, — vielen de gefolterde, geteisterde luidjes er op aan met machteloos-razend geketter. „Vlaanderen is vrij!” „Dat ze die bandietenbende van de Raad van Vlaanderen sa-

9. SAG C6 : notulen schepenkollege 25.01.18 ; *La Flandre Libérale* 25.03.21 ; lezersbrief M. De Weert s.l.s.d. in AMVC, A189-K ; SAG C10 : minuten gemeenteraad 28.01.18 (de discussie en motie werden niet opgenomen in het officiële verslag, *Gemeentebled* 28.01.18).

10. NEVE 08.02.18 ; de meeste protesten vindt men in SAG XXI-6 XXV/1 ; notitie uit *L'Echo Belge* 19.02.18 in NEVE 23.02.18,

men met de Duitschers ophangen...'' ; dachten en vloekten de mensen rondom...''^{10b}.

Burgemeester Braun waagde zich nog een stap verder. Op 8 februari ging hij aan de Duitse politiechef toelating vragen voor de organisatie van een tegenmanifestatie, omdat ook de tegenstanders van het aktivisme hun gevoelens openbaar tot uiting wilden brengen. Tal van verenigingen en genootschappen zouden een stoet vormen en met vaandels en banieren naar het stadhuus opstappen om de gemeenteraad geluk te wensen, in het Vlaams. Had majoor Tiedeman het niet meteen door? In elk geval vroeg hij aanvullende inlichtingen. De volgende dag bezorgde Braun hem een lange lijst van maatschappijen die zouden meestappen (al had de burgemeester hen niet geraadpleegd). Hij voorspelde 50.000 manifestanten, „tous flamands mais Belges avant tout''. De organisatoren en de gemeentelijke politie zouden zelf voor de orde instaan (lees: daarvoor hadden ze de Duitsers niet nodig). De aanvraag werd door de etappe-inspekteur afgewezen, zonder opgave van reden, al kwam Braun wel de toezegging van de *Kommandantur* dat deze voortaan geen enkele betoging op de openbare weg meer zou dulden¹¹.

Dezelfde 8 februari ging het Brusselse parket over tot de aanhouding van Pieter Tack, voorzitter van de Raad van Vlaanderen, en van Gevolmachtigde August Borms. Op bevel van de Duitse goeverneur-generaal werden ze echter vrijgelaten. Daarop gingen de Gevolmachtigden onmiddellijk met de Duitsers overleggen hoe de veiligheid van de aktivistische leiders en de orde op de geplande kiesmeetings verzekerd zouden worden. Op verzoek van de Duitsers maakten de Gevolmachtigden enkele schriftelijke voorstellen over. O.m. vroegen ze de wegvoering naar Duitsland van enige tegenstanders, waaronder de Gentse burgemeester Braun en schepen De Weert. Toen ze tot het besef kwamen dat ze te ver gegaan waren en hun brief terugvroegen, bleek deze spoorloos verdwenen. De tekst cirkuleerde echter al op 9 februari in vaderlandse kringen. De betrokkenen waren dus gewaarschuwd¹².

10b. J. DE GRAEVE, *De hel, dagboek eener menigte*, Gent 1919, p. 202.

11. SAG C10: minuten gemeenteraad 18.02.18; brief Braun aan politiechef 10.02.18 in SAG XXI-6/XXV-1; NEVE 21.02.18; *La Flandre Libérale* 24.12.18. Uiteindelijk kreeg het stadsbestuur alleen de opperdeken op bezoek, vergezeld van een tiental dekenen, die de gelukwensen van het Verbond der Gebuurtedekenijen aan het schepenkollege kwam overmaken. Bij die gelegenheid verdedigde burgemeester Braun nog eens de tweetalige oplossing: „Wat het Gemeentebestuur (...) steeds betracht heeft, is de eerbied te behouden voor onze twee nationale talen: zijn vurig verlangen is dat gansch de bevolking in het hele land beide talen zouden [sic] kennen'' (SAG C6: notulen schepenkollege 22.02.18). De felicitaties van de dekenijen werden, naast vele andere, aan de gemeenteraad overgemaakt (SAG C10: minuten gemeenteraad 04.02.18 t.e.m. 04.03.18).

12. ACF pp. 158-9; A. FAIGNAERT, *Verraad of zelfverdediging?*, Kapellen 1933, pp. 755-6; L. GILLE, A. OOMS, P. DELANDSHEERE, *Cinquante mois d'occupation allemande*, Brussel 1919, IV, pp. 56-62.

De motie van de Gentse gemeenteraad kwam reeds op 31 januari in de Commissie der Gevolmachtigden ter sprake. Deze was van mening dat de Duitsers moesten optreden, omdat de publikatie van de motie alle andere gemeenteraden zou aanzetten hetzelfde te doen. Op 7 februari deelde Schaible mee dat aan de gemeenten verbod was opgelegd, zich bij de Gentse motie aan te sluiten. Hij vond het evenwel een goede zaak dat de grote steden protesteerden, want dat zou de afzetting van hun gemeenteraden vergemakkelijken. Op de klacht dat in Gent de Duitse overheid de activisten vijandig gezind was, antwoordde Schaible dat hij in het etappe-gebied niets te zeggen had. Toch beloofde hij dat hij zich persoonlijk met het geval-Braun zou bezighouden.

De Oostvlaamse gouwraad eiste echter dat de hele franskiljonse gemeenteraad zou afgezet en door een Vlaamsgezinde raad vervangen worden. Bovendien vroeg hij de Raad van Vlaanderen, het nodige te doen voor de onmiddellijke afzetting van de Oostvlaamse provincieraad en van de gemeenteraden in de voornaamste steden¹³.

Op 18 februari bezorgde Ecker aan Schaible de namen van vier kandidaten die Braun konden vervangen. Hij voegde eraan toe dat er zich in Gent ook een aantal „intelligente en bestuurbekwame Vlaamschgezinde persoonlijkheden bevonden, bereid om met eenen Duitschen kommissarialen Burgemeester het beheer zelfs zonder gemeenteraad te voeren”. Ecker dacht dat zelfs schepen Ansele voor dergelijke samenwerking te winnen viel, omdat de koöperatie *Vooruit* door haar leningen helemaal van het stadsbestuur afhankelijk was. De steun van Ansele, met zijn grote aanhang en invloed, zou z.i. de werking van het nieuwe stadsbestuur aanzienlijk vergemakkelijken. In elk geval maakte de *Flamenpolitik* in Gent geen kans, „zoolang de tegenwoordige stadsregering, met hare wijdstreckende vertakkingen, met hare enge betrekkingen tot het Provinciaal comiteit en de afhankelijkheidsverhoudingen der beambten, ondernemers en winkeliers, aan 't roer blijft”¹⁴.

Op 27 februari liet generaal Sixt von Arnim, opperbevelhebber van het 4e Leger, aan Schaible weten dat zijn vertegenwoordiger in Gent, etappe-inspecteur von Schickfuss, bezwaren had tegen de afzetting van burgemeester Braun, maar dat hijzelf — von Arnim — deze noodzakelijk achtte wegens Brauns „algemeen bekende Duitschvijandelijke gezindheid”. Het Opperbevel van het 4e Leger had reeds bevel gegeven maatregelen in die zin te nemen en tevens ervoor te zorgen dat het bestuur van de stad niet gestoord werd¹⁵.

13. *ACF* pp. 202, 226 en 301.

14. *De Eenheid* 23.03.19.

15. *De Eenheid* 23.03.19. Von Schickfuss had dus andere bezwaren tegen Braun dan de activisten. De Duitse soldaat Heinrich WANDT schreef over de etappe-inspecteur, infanteriegeneraal Emil von Schickfuss und Neudorff, in *Etappenleven te Gent*: „Von Schickfuss wilde het keizerlijke Duitschland redden, door de Vlaamsche bevolking met barbaarsche bevelen, precies als een oude dwingeland verschrikkelijk te onderdrukken (...). Onder zijne regering werden de Burge-

Begin maart schreef Ecker aan Schaible dat hij met de *Etappe-Inspektion* een mondelinge overeenkomst gemaakt had. Over acht of tien dagen kon het onderzoek over de Gentse motie rond zijn. Niet alleen Braun, maar ook schepen De Weert kon best afgezet worden, doch pas wanneer er een burgemeester-kommissaris benoemd was. In afwijking van de Belgische gemeentewet moest de Duitse kommissaris zelf alle beslissingen kunnen nemen, zij het na advies van het schepenkollege en de gemeenteraad. In de verwachting dat de overblijvende schepenen ontslag zouden nemen, suggereerde Ecker de benoeming van „kommissarische schepenen”. Mocht één van de duitsvijandige schepenen toch niet aftreden, dan moest de *Etappe-Inspektion* die man verwijderen¹⁶. Het schepenkollege van Ecker zou bestaan uit de liberalen Benoit Huybregts (advokaat en hoogleraar), Alfons Fornier (ingenieur en hoogleraar) en Jan Wannyn (directeur van de *English Club* en propagandaleider van het radikale aktivisme), de klerikale tandarts Hildeward Van der Spurt en de daensistische advokaat Hector Plancquaert. Socialistische kandidaten (zoals hoofdredakteur Frans Primo van de *Nieuwe Gentsche Courant*) zag Ecker niet zo goed zitten¹⁷.

De campagne

Intussen begon de aktivistische pers stilletjes tegen het Gentse stadsbestuur te stoken. Al in de loop van januari klaagde de *Nieuwe Gentsche Courant* erover dat ze de politieverordeningen te laat ontving, dat de stad alleen in *Vooruit* adverteerde en dat ze het verslag van de (besloten) raadszittingen niet meer opstuurde. Op het stadhuis haten ze de Vlamingen meer dan de Duitsers, konkludeerde de krant, die zich afvroeg of ze misschien andere middelen moest gebruiken, opdat het stadsbestuur alle bladen op dezelfde voet zou behandelen¹⁸.

Midden februari wijdde de krant enkele beschouwingen aan „Het Franskiljonsch Schrikbewind”. Op 27 januari hadden 10.000 Gentenaars gezworen,

meester Braun en schepen De Weert, op aandringen van eerste luitenant Rauchholz (...) naar Duitsland vervoerd” (Ledeberg s.d., II, p. 56). Rauchholz was de „almachtige militaire censor van het schoone Gent” (Ib., p. 90). Dat laatste lijkt ons niet helemaal korrekt. Het ingrijpen van de militaire overheid gebeurde o.i. in opdracht van het burgerlijk bestuur.

16. *De Eenheid* 23.03.19. Reeds bij de vervlaamsing van de Gentse universiteit had de burgerlijke overheid tegenstanders van de *Flamenpolitik* (nl. de professoren Fredericq en Pirenne) door de militaire overheid laten verwijderen. Dat had als voordeel dat de motivatie een militair geheim werd en dat de burgerlijke overheid tegenover de internationale publieke opinie haar handen in onschuld kon wassen (cf. E. LANGENDRIES, *De „Vlaamse Hoogeschool” te Gent*, deel A, Gent 1984, p. 460-1).

17. *De Eenheid* 23.03.19.

18. *NGC* 04, 07, 10 en 22.01.18.

hun vijanden meedogenloos te bekampen, doch er was nog niets gebeurd, klaagde de *Courant*. „Wanneer worden de Gemeenteraden in al de groote centra om te beginnen, afgesteld? Zij hebben door hunne protesten ditmaal openlijk genoeg bewezen de uitgesproken vijanden te zijn van de Vlaamsche politieke zelfstandigheid”. De leden van dergelijke gemeenteraden verdienen voor de Duitse kriegsraad geslept te worden¹⁹.

De wording van de Vlaamse staat mocht niet door administratieve of rechterlijke organen gestoord worden, betoogde advocaat Alfons Van Roy in een hoofdartikel. Het Vlaamse volk moest optreden tegen „zulke burgemeesters, schepenen en gemeenteraadsleden die in onze Vlaamsche steden en gemeenten niets anders vertegenwoordigen dan hunne franskiljonsche nietigheid”²⁰. En zo ging het bijna elke dag verder.

De gematigde katolieke *Morgenbode* ging met burgemeester Braun een discussie aan over een partij maïs. Dit duel werd besloten met een humoristische lezersbrief, waarin geopperd werd „dat een Waalsch, Franschgezind kraaiend haan, niet past in een Vlaamsch kiekenskot. Men begint reeds hier en daar te fluisteren dat hij een paspoort heeft aangevraagd, of ongevraagd een krijgen gaat”. In maart pakte de krant schepenen De Weert aan en ze gaf de raad, alles in het werk te stellen, „om zulke Nemroden met lamheid te slaan, met nauwkeurigheid op alles te letten wat zij doen, en alles bekend te maken wat indruischt tegen het algemeen belang”²¹.

In die maanden woedde in de aktivistische pers ook een felle polemiek rond de Nederlandse Schouwburg in Gent, die met zijn drakenrepertorium weinig tot de kulturele verheffing van het Vlaamse volk bijdroeg. Volgens sommige polemisten, zoals Firmin Parasié in het Antwerpse weekblad *Ons Land*, was het onverschillige stadsbestuur — en vooral schepenen De Weert van Schone Kunsten — daar grotendeels verantwoordelijk voor en moest derhalve „eerst het stadhuis zelve met den bezem leeggevaagd worden door de aktivisten”²².

Ook in de Gentse volksvergaderingen begon men op de vervanging van het Gentse stadsbestuur aan te dringen. Reeds op 2 februari stak Richard De Cneudt er de draak met het „manifest” van de Gentse gemeenteraad. Het was voor hem duidelijk dat de Duitse overheid kiezen moest tussen het Vlaamse volk en een handjevol kapitalistische franskiljons. In het eerste geval moest de Gentse gemeenteraad afgezet worden, in het andere geval zouden

19. *NGC* 16 en 17.02.18.

20. *NGC* 18.02.18.

21. *De Morgenbode* 06, 07 en 13.02.18, 17 en 23.03.18. De titel van „Nemrod van ons Stadhuis” dankte De Weert aan het feit dat hij (ambtshalve) met Duitse officieren ging jagen.

22. *Ons Land* 09.03.18; *NGC* 14.03.18. Op 5 april 1918 schreef *De Telegraaf* (Amsterdam) dan ook dat De Weert weggevoerd was, „omdat hij den stadsschouwburg niet voor aktivistische doeleinden wil afstaan”. Daarom hadden de aktivisten er bij de Duitsers op aangedrongen „den heer De Weert onschadelijk te maken en den schouwburg aan het beheer van het Gemeentebestuur te onttrekken” (brief A. Van den Heuvel in *Het Laatste Nieuws* 26.12.18).

de Vlamingen weten „waaraan zij zich hebben te houden”. De gemeenteraad, verkozen volgens het meervoudig kiesstelsel, vertegenwoordigde het volk niet, betoogde advocaat Huybreghts; voor kapitalisten als Braun ging het in de oorlog slechts om de bescherming van hun overzeese kapitalen²³.

De volgende week trok de daensistische advocaat Hector Plancquaert van leer tegen Braun. De Gentse burgemeester was in 1914 de vijand tegemoet getrokken en had geprobeerd, het Duitse leger met belangrijke leveringen uit Gent weg te houden. Hoewel zoiets volgens de krijgswet streng bestraft moest worden, had niemand van verraad gesproken, integendeel. Dat was slechts mogelijk omdat Gent de „hoogburcht” van het franskiljonisme was. Het protest van de franskiljons tegen de Raad van Vlaanderen onderstreepte alleen het belang van de uitroeping der zelfstandigheid²⁴.

Op 23 februari betoogde Huybreghts dat het Gentse stadsbestuur uit zo'n partijpolitieke knoeiers bestond, dat men moeilijk kon beweren dat het nog de Gentse bevolking vertegenwoordigde. Ene Hendrickx kwam als vertegenwoordiger van de kleinburgerij het Gentse stadsbestuur hekelen, omdat dit alleen de belangen van de rijken behartigde. Men kon het kollege beter vervangen door „een ander waar alle klassen der samenleving rechtvaardig zullen vertegenwoordigd zijn om hunne wederzijdsche belangen te behartigen”²⁵.

De *Vlaamse Socialistische Partij* eiste dat men de Gentse gemeenteraad zou verplichten, de zelfstandigheid van Vlaanderen te erkennen, en stelde dat „indien hij zulks niet doet, (...) de daaruit voortvloeiende maatregelen moeten genomen worden”, nl. de vervanging van de raad door een organisme „dat beter de belangen der Vlaamsche bevolking van Gent zal behartigen”. Dat was ook de mening van de *Vlaamsche Handels- en Nijverheidsbond*²⁶.

De Bürgermeister

Midden maart vonden de Duitsers de geknipte man, om Braun te vervangen. Hun keuze viel op Franz Künzer. Deze was in 1864 geboren in Marienwerder (nu Kwidzyn in Polen), had rechts- en staatswetenschappen in Breslau (Wroclaw), Straatsburg en Berlijn gestudeerd, en hij was in 1892 benoemd tot tweede burgemeester van Posen (Poznan). Bij het uitbreken van de oorlog had hij zich als kapitein b.d. ter beschikking van de militaire overheid gesteld.

23. NGC 05 en 06.02.18.

24. NGC 13.02.18.

25. NGC 26.02.18.

26. NGC 05, 10 en 18.03.18. Beide moties, afkomstig van onbetekenende verenigingen, werden door het *Centraal Vlaamsch Persbureau* verspreid en geraakten zo o.m. in het Nederlandse weekblad *De Toorts* (16 en 30.03.18) vermeld. Probeerde men zo ook de publieke opinie in Nederland voor te bereiden?

Midden 1915 werd hij benoemd tot burgemeester van Sosnowiec, een stad van 120.000 inwoners in het bezette Polen, waar de Duitsers een politiek probeerden te voeren die met de *Flamenpolitiek* in Vlaanderen vergelijkbaar is. Künzer had in Posen en vooral in Polen heel wat bestuurserfaring opgedaan. In Sosnowiec was hij o.m. met een stakingsdreiging van de gemeenteraad gekonfronteerd geweest²⁷.

Nadat Künzer op 14 maart telegrafisch toegezegd had, tekende goeverneur-generaal von Falkenhausen op 16 maart de afzetting van Braun en De Weert; von Arnim bevestigde die beslissing twee dagen later. De Duitse geheimhouding over de hele zaak werd op 19 maart bijna in de war gestuurd door een berichtje in het *Berliner Tageblatt*, dat de aanstelling van Künzer meldde, terwijl op 21 maart de Gevolmachtigden nog aan het lijntje werden gehouden met het argument dat de Duitsers een staking van het personeel vreesden; Schaible beloofde wél dat de vervlaamsing van de Gentse administratie nakend was²⁸.

Schaible had op 13 maart de toestemming van *Oberbürgermeister* Wilms van Posen gevraagd en zes dagen later nog eens aangedrongen, want de afzetting van Braun was intussen getekend. Pas op 20 maart stond Wilms het gevraagde verlot toe. Dat liet de Duitsers toe op 22 maart de straffen voor Braun en De Weert bekend te maken: beiden werden tot elk 3.000 mark boete veroordeeld, omdat ze geen maatregelen genomen hadden, om de verspreiding van de gemeenteraadsmotie te beletten²⁹.

Op 26 maart stapte Künzer in de trein naar Vlaanderen; op 28 maart werd hij benoemd tot waarnemend burgemeester van Gent. De volgende dag werd deze verordening uitgevaardigd en werden burgemeester Braun en schepenen De Weert aangehouden en naar Duitsland gestuurd. De gemeenteraad werd samengeropen op 30 maart. De zitting werd geopend door Ecker, die lezing gaf van de besluiten tot afzetting van Braun en De Weert en tot de benoeming van Künzer. De nieuwe burgemeester verzekerde de raad „dat hij zich zal behartigen de belangen der stad Gent te verdedigen en hoopt dat de leden met hem zullen willen meewerken om er den bloei en den welstand van te verzekeren”. Daarop werd de zitting geheven. De raadsleden waren slechts een kwartier binnen geweest³⁰.

27. Acta personalia Künzer, personeelsdossier 1586, stadsarchief Poznan.

28. *De Eenheid* 23.03.19; *ACF* p. 203 en 301. Was het toeval dat de *NGC* op 18 maart liet weten dat het tijd werd om overal „onze mannetjes” te benoemen?

29. Acta personalia Künzer, Poznan; *De Eenheid* 23.03.19; *NEVE* 22.03.18. Voorzitter Van Biervliet van het Hof van Beroep kreeg 3.000 mark boete voor het protest van het Beroepshof, stafhouder Mechelynck 2.000 mark voor het protest van de balie, een advocaat 2.000 en een ambtenaar van de griffie 30 mark voor reproductie van protestmoties.

30. *Gemeenteblad* 30.03.18; *NEVE* 30.03.18; *La Flandre Libérale* 15.02.19. Al op 28 maart wist men in Gent dat er iets op komst was. BAERTSOEN noteerde die dag: „A Gand, on prétend que les Boches méditent un coup de force contre le conseil communal, parce que celui-ci a voté, le 28

Daarna kwam het schepenkollege samen onder het voorzitterschap van kapitein Künzer, die meedeelde dat de *Verwaltungschef* Jan Wannyn (aanwezig) en Hector Plancquaert (afwezig) als waarnemende schepenen aangewezen had. Daarop verklaarde Anseele, bijgetreden door zijn kollega's Coppeters en Heynderyckx, dat hij wel met de *Oberbürgermeister* voor het welzijn en de belangen van de stad Gent wilde samenwerken, doch niet met schepenen die niet door de gemeenteraad verkozen waren. Op Künzers vraag of dit betekende dat ze hun ambt als schepenen wensten neer te leggen, antwoordden ze bevestigend. Hun afstelling en vervanging werden nog dezelfde dag aangeplakt. Bij de vervanging grepen de Duitsers terug naar de oorspronkelijke voorstellen van Ecker, nl. Fornier, Huybreghts en Van der Spurt³¹.

Op Paasmaandag 1 april kwamen de gemeenteraadsleden in het geheim samen en besloten ze aan Künzer te laten weten, dat ze de uitoefening van hun mandaat niet konden voortzetten na de benoeming van schepenen buiten de raad. Het personeel kreeg evenwel het advies, aan het werk te blijven. Künzer noederde dat de raadsleden geen ontslag namen, zodat men eventueel kon proberen, de raad later opnieuw samen te roepen. In afwachting daarvan zou hij besturen zonder de raad te horen³².

Op 2 april installeerde Künzer het nieuwe schepenkollege. De nieuwe burgemeester riep zijn schepenen op, dat ze plichtsbewust het algemeen belang van de stad zouden behartigen: „Dat ons eerste grondbeginsel weze wederzijdsche trouw en vaste overtuiging, om, in al de eerlijkheid van ons geweten, zelfs tegen persoonlijk voordeel in, en met oprechte en stipte naleving der verplichtingen ons door de bezettingswetten opgelegd in dit oogenblik, onze beste krachten te besteden tot meerder heil der bevolking van Gent”.

Diezelfde dag berichtte Ecker tevreden aan Schaible dat de Gentse ambtenaren in dienst gebleven waren, het bestuur van de stad niet verstoord was en

janvier dernier, à l'unanimité, une protestation” (*Notes d'un gantois sur la guerre 1914-1918*, Gent 1929, p. 317). Op 30 maart voegde hij eraan toe: „Cette protestation date déjà de deux mois et l'on s'était étonné d'abord que nos maîtres l'aient laissé passer si facilement” (Ib., p. 318).

31. NEVE 30 en 31.03.18; SAG C6: notulen schepenkollege 30.03.18. Ecker zorgde meteen voor de vervanging van stadssekretaris Aimé De Bruycker, die reeds de pensioengerechtigde leeftijd bereikt had en als franskiljon bekend stond. Nog op 31 maart stelde Künzer Alphonse Deuninck, een Vlaamsgezind jurist maar geen activist, als waarnemend sekretaris aan (SAG III 56(3)). Deze was bureauchef op het 3e Bureel (Kieszaken) en hoofd van het *Quartierbüro*, dat dag en nacht ter beschikking van de *Etappe-Kommandantur* moest staan (SAG D2/9). Bij die gelegenheid werd ook schepen De Bruyne afgesteld, die n.a.v. de verboden viering van 21 juli 1916 opgepakt en naar Duitsland gestuurd was.

Schaible tekende de benoeming van alle nieuwe „schepen-kommissarissen” op 30 maart 1918. Dit besluit verscheen in het *Verordnungsblatt für Flandern* (15.04.18), maar niet in het *Verordnungsblatt für das Etappengebiet der IV. Armee*. Wannyn en Plancquaert zegden nog op 30 maart toe, Huybreghts en Fornier op 31 maart, Van der Spurt stapte slechts op 2 april in de boot. Een circulaire over de benoemingen was nochtans al op 30 maart opgesteld (SAG 56 III (3)).

32. M. BAERTSOEN, *Notes*, p. 319; SAG C6: notulen schepenkollege 02.04.18; SAG III 56 (3); *De Eenheid* 30.03.19.

onderhandelingen nog tot een verstandhouding met de gemeenteraad konden leiden.

Onmiddellijk na de installatie van het nieuwe kollege werd Künzer naar Berlijn geroepen. Bij zijn terugkeer liet hij weten dat het „Hooger Bestuur” beslist had, dat hijzelf — en dus hij alleen — na „verhoor” van de schepenen alle nodige beslissingen zou nemen zolang de gemeenteraad staakte. De woorden „in overeenstemming” (met de schepenen) liet hij uit de notulen schrappen³³.

De reakties

In activistische kringen werd de „stadsgreep” niet onverdeeld gunstig onthaald. Reeds op 4 april rees in de Kommissie der Gevolmachtigden protest, omdat ze voor een voldongen feit gesteld werd en omdat de zaak niet aan het (Vlaamse) ministerie van Binnenlandse Zaken toevertrouwd was. Toen voorzitter Tack daarover zijn beklag deed in de *Hauptkommission* — het overlegorgaan tussen de Gevolmachtigden en het Duits burgerlijk bestuur —, antwoordde graaf Harrach dat het om een zaak van de *Etappe-Inspektion* ging³⁴. Wie enigszins op de hoogte was, zag in de benoemingen de hand van Jan Wannyn, die Ecker in heel de zaak geadviseerd had en duidelijk zijn tegenstrever Alfons Van Roy geweerd had. Om de kritiek te ontzenuwen, liet Wannyn een motie goedkeuren door de *Nationalistische Vlaamse Voorwacht*, de militante kern van zijn aanhang, die met dankbaar applaus de Duitse beslissing tot afzetting van de verfranste schepenen toejuichte en jubelde om de keuze van de nieuwe schepenen, „die op zulke bijzondere wijze het streven van alle dadige Vlamingen vertegenwoordigen”³⁵.

33. *De Eenheid* 30.03.19; SAG C2: notulen schepenkollege 02 en 16.04.18. Door de onwettige vervanging van het Gentse schepenkollege rees een moeilijk probleem i.v.m. de geldigheid van de beslissingen van dit kollege. Welke waarde hadden bv. de akten van de burgerlijke stand die door een „faux échevin” ondertekend werden? „On est généralement d’avis”, aldus BAERTSOEN (*Notes*, 1929, p. 321), „que ces actes devront être considérés comme valables parce que, par la force des choses, les citoyens ne peuvent pas s’adresser à un autre officier de l’état-civil; il y a là une de ces nombreuses situations irrégulières engendrées par la guerre, où la non-observation des formes légales ne peut nuire aux personnes de bonne foi qui doivent s’incliner devant la force majeure”. Een patriottisch pamflet hield de bevolking nochtans voor, „que le Collège des Bourgmestre et Echevins n’ayant aucune existence légale, tous faits qu’il pose sont juridiquement nuls de plein droit” (J. BIDEZ, *L’Action Patriotique*, Gent 1919, p. 32; Nederlandstalige variant in SAG XXI/6-XXVII/2).

34. *De Eenheid* 30.03.19; ACF p. 173 en 203. Graaf Harrach vergat even dat hij zich op 17 maart met de voorstellen van Ecker akkoord verklaard had.

35. *De Eenheid* 30.03.19. De *Nationalistische Voorwacht* was op 10 maart 1918 gesticht als jonge wacht van de *Nationalistische Bond* en werd geleid door J. Van der Meulen, journalist bij *De Morgenbode* (ACF p. 373). De motie beriep zich op 350 aanwezigen. De *Nieuwe Gentsche*

Maar daar waren niet „alle dadige Vlamingen” het mee eens. Vooral advocaat Alfons Van Roy voelde zich gepasseerd en ook hij mobiliseerde zijn aanhang. Om zijn kandidatuur bij Schaible aan te bevelen, liet Van Roy (geanteda-terde) moties goedkeuren door de filantropische kring *Amicitia* (waarvan hij voorzitter was), de *Vereenigde Meestergasten der Weefindustrie* (waarvan hij raadsman was), de *Vlaamsche Socialistische Partij* (waarin zijn vriend Primo een belangrijke rol speelde) en de *Vereeniging voor Schouwspel- en Voor- drachtkunst* (idem). Als hoofdredakteur van de *Nieuwe Gentsche Courant* zong Primo bij Schaible de lof van zijn vaste medewerker (hoewel hijzelf ook een schepenambt geambieerd had). Een andere kandidaat-schepen, Pol Goos- sens, voorzitter van de *Handels- en Nijverheidsbond*, protesteerde in de Oost- vlaamse gouvraad. Het haalde allemaal niets uit. Was het als troostprijs be- doeld dat Van Roy tot advocaat van de stad benoemd werd, en Goossens een plaatsje kreeg in de stedelijke commissies voor het nazicht van de rekeningen der militaire opeisingen en voor het beheer van de stadswinkels? ³⁶

Hoewel de machtswisseling op het Gentse stadhuis het onderwerp van vele gesprekken was, zochten de Gentenaars tevergeefs in hun kranten naar meer details — voor zover ze deze daar verwachtten ³⁷. Slechts in het Antwerpse weekblad *De Eendracht* kon men, in het nummer van 6 april, de nieuwe sa- menstelling van het schepenkollege lezen. „Het zal voor elke Vlaming eene verlichting zijn dat eindelijk komaf wordt gemaakt met het beheer van Tsaar

Courant kondigde op 3 april een dringende bestuursvergadering van de *Voorwacht* aan en op 4 april zelfs de algemene vergadering van 5 april. De redactionele vrienden van Van Roy hadden het opzet blijkbaar niet onmiddellijk door. Graaf Harrach had in zijn brief aan Ecker van 17 maart toe- gegeven „dat het zou moeilijk zijn er Van Roy op dit oogenblik door te krijgen”. In tegenstel- ling met de meeste Jong-Vlamingen was de groep rond Van Roy Grootnederlands gericht.

Volgens de beschuldigingsakte tegen Jan Wannyn e.a. (Assisenhof van Brabant) was de ruzie vooral van financiële aard. Van Roy c.s. zouden jaloers geweest zijn, „omdat Wannyn alleen over 't prop- agandageld beschikte en groote sommen ontving. Zij hebben dan aan de Duitschers vooruitgesteld dat de propaganda door Wannyn gemaakt, te veel voor 't volk was en meer intellectueel moest zijn voor de burgerklas” (*Het Volk* 04.07.20). Dat was ook de mening van de anti-aktivistische fla- mingant Alfons Sevens: Wannyn „wilde heel de Deutsche sargie naar zijn kant trekken en Van Roy, die ook van centen of beter van marken houdt, beproefde ook een beetje van de sargie meester te worden” (*De Witte Kaproen* 02.05.19).

36. *De Eenheid* 30.03.19. Op voorstel van schepen Planquaert werd Van Roy eerst met de han- gende en dringende zaken belast ter vervanging van advocaat Callier, die ontslag genomen had ; in een volgende zitting werd hij samen met de activist Jan Eggen als plaatsvervangende advocaat van de stad aangewezen. Dat gebeurde onder het voorbehoud dat ze persoonlijk alle zaken zou- den onderzoeken en pleiten (SAG C6 : notulen schepenkollege 07 en 11.05.18). Door het gebrek aan mankracht namen de meeste activisten immers (te)veel hooi op hun vork.

Voor Goossens, zie *ACF* p. 239 en SAG, C6 : notulen schepenkollege 29.04.18 en 21.05.18.

37. „Aucun des journaux gantois qui paraissent encore sous la censure allemande n'a pu dire un seul mot jusqu'à présent du véritable coup de force qui a été commis à notre hôtel de ville. Il semble pourtant qu'il y a eu là des événements de nature à intéresser la population. Ceci démontre clairement de quelle liberté jouissent ces journaux”, aldus M. BAERTSOEN (*Notes*, 1929, p. 320).

Braun, „von Deutschen Blute” en van de „gewetenlooze demagoog Anseele”, aldus de redactie, die als toelichtend curiosum het besluit van 4 februari 1831 publiceerde waarbij het (orangistisch) stadsbestuur van Gent geschorst en door een (patriottische) Kommissie van Openbare Veiligheid vervangen was.

In de Gentse activistische pers kon men uit het verslag van een volksvergadering op 6 april alleen vernemen, dat Wannyn er de afgetreden schepenen en vooral Anseele gehekelde had, omdat dezen wél met de Duitse burgemeester, maar niet met de Vlaamse schepenen wilden samenwerken. Nu de flaminganten het stadhuis in handen hadden, zouden ze de Vlaamse rechten met hand en tand verdedigen, beloofde Wannyn³⁸.

„Het schijnt”, zo schreef de nochtans goed ingelichte *Nieuwe Gentsche Courant* op 13 april, dat de andere schepenen ontslag genomen hadden en dat de Duitse burgemeester omringd werd met een kommissie die door de Duitse overheid gekozen en aangesteld was. De namen haalde de krant z.g. uit *De Eendracht*, alsook het commentaar dat die Vlaamse activisten eindelijk een einde aan het franskiljonse bewind in Gent zouden maken. „Wat men ook in het midden brengen moge over de wijze van vorming”, het was voor de Vlaamse Beweging een grote stap vooruit en daarom zegde de redactie haar steun toe.

De pas gestichte *Vlaamsche Smeder*, de wekelijkse spreekbuis van Wannyn, wijdde in zijn eerste nummer, dat van 21 april, een artikel aan „De Vlamingen op het stadhuis”. Volgens de auteur — die zich achter een X verschool — waren de Vlaamsgezinden tevreden dat er nu, voor het eerst sinds 125 jaar, Vlaamsvoelende mannen de leiding van de stad kregen. Een burgemeester als Braun was eigenlijk een „kaakslag in ’t aangezicht van ’t Vlaamsche volk”. Het nieuwe kollege zou de stad helemaal vervlaamsen en de materiële belangen van de bevolking verdedigen.

In het volgende nummer legde H.P. — ongetwijfeld schepen Hektor Plancquaert — uit, „Waarom de Vlaamsgezinden met een Duitsch burgemeester willen besturen”. Hij wees erop dat Anseele geen bezwaar tegen een Duits burgemeester geuit had, terwijl de flaminganten deze slechts aanvaardden, omdat ze „weten dat zijne benoeming niet de beteekenis eener toekomstige inlijving van ons land bij het Duitse rijk, maar wel voor oorzaak heeft een ze-

38. NGC 08.04.18. Of moeten we meer tussen de regels lezen? „Daden en geen woorden”, titelde de *Nieuwe Gentse Courant* op 4 april, onder de verordeningen i.v.m. Braun, De Weert en Künzer. De krant had de indruk dat er geen uiterlijke tekens van Vlaamse werking waren noch een algemeen vertrouwen in de leiding. Met de vervlaamsing van het onderwijs, b.v. in het Gents ateneum, stond het nog nergens. In Gent leefde men nog steeds „onder het gezegende Fransche regiem van vroeger; wat hier veranderde werd opgelegd door de Duitse overheid voor haar eigen gemak met inachtneming van wat reden en aard van land en volk vereischen”. Sloeg dat commentaar wel op het ateneum of was het een subtiele kritiek op het nieuwe schepenkollege?

kere geest van toegeving die de franskiljonsche Vlaamschhateren van Gent niet verdienen”³⁹.

De uitsluiting uit het stadsbestuur van de toch niet onbelangrijke groep activisten rond de *Nieuwe Gentsche Courant* zou tot toenemende verdeeldheid leiden. Begin mei gingen Van Roy, Primo c.s. over tot de stichting van de *Vlaamsch-Nationale Partij*, die zich aandienende als een overkoepelende organisatie. De partijgangsters van *De Vlaamsche Smeder*, die eerder de *Nationalistische Bond* als koepel opgericht hadden, reageerden bijzonder scherp. De volgende maanden zouden beide richtingen elkaar op allerlei manieren blijven bekampen⁴⁰.

Besluit

De motie van de Gentse gemeenteraad tegen de Raad van Vlaanderen was niet de reden tot de afzetting van het schepencollege, zoals algemeen aangenomen wordt, het was alleen een handig voorwendsel. Ook elders werden moties goedgekeurd en protestbrieven geschreven zonder dat er (vergelijkbare) sancties volgden.

De activisten hadden reeds vóór die motie het initiatief genomen tot afzetting en vervanging van het Gentse schepencollege. Ze hadden het van meet af aan op burgemeester Braun en schepen De Weert gemunt. Daarom werden vooral die twee (en niet de rest van de gemeenteraad of het schepencollege) voor de motie verantwoordelijk gesteld — terecht, maar dat konden de activisten niet

39. *De Vlaamsche Smeder* 28.04.18. Een Vlaams burgemeester zou voor de franskiljons van de raad en het college al te vernederend geweest zijn en zou onvermijdelijk tot twist en onenigheid geleid hebben, luidde de redenering. O.i. was deze gedachtengang intussen achterhaald, doordat de raad zich teruggetrokken had en het college volledig vervangen was.

Ook de niet-Gentse activistische dagbladen hadden tijd nodig om hun mening op papier te zetten. De *Gazet van Brussel* publiceerde het afzettingsbesluit op 5 april onder het kopje „De politiek der daden”, wat als commentaar erg beknopt is. Op 12 april sprak Balder (Adolf Peremans) zijn tevredenheid uit over de wisseling: „Voor 't oogeblik is Gent Braun kwijt! En heel Vlaanderen jubelt er over!” (geciteerd in *NGC* 16.04.18).

Het Vlaamsche Nieuws uit Antwerpen formuleerde pas op 1 mei zijn mening over de machtswisseling in Gent. „Heel de stad, op misschien nog geen 150 menschen na, is nu voor het nieuw Kollege, dat terecht prachtig wordt genoemd”, meende Luc (Raf Verhulst) te weten, „Nooit won een schepencollege zoo spoedig de algemeene volksgunst. Het volksgezegde luidt: „Tot nu toe werd er hier te Gent veel van demokraten gesproken, doch wij zagen er nooit. Nu hebben wij demokraten aan 't bewind!”.

40. „Iets geheimzinnigs”, titelde *De Vlaamsche Smeder*, toen de redactie in een Gentse krant las dat er een Vlaams-nationale partij gesticht was. Omdat de vele nationalistische verenigingen en voormannen van niets wisten, was de krant benieuwd te vernemen wie de stichters waren (12.05.18). Toen ze het wist, haastte de *Nationalistische Voorwacht* (waaronder de schepenen Huybrechts, Fornier, Plancquaert en Wannyn) zich om „alle goede nationalistes” te waarschuwen „dat zij niets gemeens heeft met de Vlaamsche Nationale Partij” (*De Vlaamsche Smeder* 19.05.18).

weten. Tegen dit duo werd een hele campagne opgezet, via de pers en de volksmeetings, die niet alleen de publieke opinie moest voorbereiden, maar ook tot doel had, de Duitsers onder druk te zetten.

Vooral Jan Wannyn slaagde erin, zijn invloed op dr. Ecker, voorzitter van de Oostvlaamse *Zivilverwaltung*, aan te wenden, om de zaak te regelen zoals hij dat zelf wenselijk achtte. Toen de radikale activisten het Gentse stadhuis toegespeeld kregen, waren ze niet in staat, daar ten volle de vruchten van te plukken. De meningsverschillen over de verdeling van de zetels zouden immers de uiteenlopende tendenzen binnen het aktivisme nog versterken en daardoor mede verhinderen dat het de nieuwe machtspositie optimaal benutte.

Het typeert de malaise waarin de *Flamenpolitik* toen reeds verkeerde, dat de Kommissie van Gevolmachtigden helemaal buiten de operatie gelaten werd (het ging dus eerder om „lege” volmachten). Men had de Kommissie zelfs bewust verkeerd voorgelicht. Het burgerlijk bestuur in Brussel (Schaible en Harrach) verschool zich achter de militaire overheid in Gent (de *Etappe-Inspektion*), terwijl het initiatief wel degelijk door het burgerlijk bestuur in Gent (Ecker van de *Zivilverwaltung*) genomen en uitgewerkt was.

De machtsoverdracht bleef overigens beperkt. Van Duitse zijde werd de benoeming van een aktivistische burgemeester nooit in overweging genomen. De Duitse ambtenaar-burgemeester was de enige die echt beslissen kon. De operatie betekende voor de Duitsers dus ook een versterking van hun macht.

Bagattenstraat 60
9000 Gent